

Поліщук В. Л.,
Національний університет "Острозька академія"

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФРАЗЕО-ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ "СТЕРЕОТИПИ РИТУАЛЬНО-ЕТИКЕТНОЇ ПОВЕДІНКИ" В НІМЕЦЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У статті досліджується фразео-тематична група "Стереотипи ритуально-етикетної поведінки" у межах фразео-тематичного поля "Вживання алкоголю" у плані ідеографічного опису фразеологічного складу мови та розглядається проблема його структурно-семантичного моделювання в німецькій, англійській та українській мовах.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, структурно-семантична модель, фразео-тематична група, фразео-семантична група.

В статье исследуется фразео-тематическая группа "Стереотипы ритуально-этикетного поведения" в плане идеографического описания фразеологического состава языка и рассматривается проблема его структурно-семантического моделирования в немецком, английском и украинском языках.

Ключевые слова: фразеологическая единица, структурно-семантическая модель, фразео-тематическая группа, фразео-семантическая группа.

The article focuses on the research of phraseological microsystem "DRUNKENNESS" within the limits of ideographical description of phraseology composition and the problem of semantic structural modelling of phraseological-semantic field "Stereotypes of ritual ethical behaviour" in English, German and Ukrainian languages is examined.

Key words: phraseology composition, semantic structural modeling, phraseological-semantic field.

Останнім часом у лінгвістиці поширився інтерес до контрастивного аналізу лексичних систем близько- і близькоспоріднених мов, зумовлений, перш за все, сьогоденними потребами відродження та оновлення національного духовного багатства народів. Саме зіставні дослідження надають можливість побачити своєрідність різних національних картин світу і краще уявити сучасні тенденції розвитку їх "специфічних, неповторних для кожної мови лексико-семантичних систем" [5, с. 3]. За останні десятиліття написаний ряд монографій, дисертацій, статей, в яких досліджуються різні ідеографічні поля і групи ФО на матеріалі різних мов (Е. Ф. Арсентьева, Л. А. Иваненко, С. І. Кравцова, І. У. Калініна, В. М. Мокієнко, Т. Р. Нікітіна, Л. М. Рязановській та ін.).

Актуальність теми статті визначається підвищеним інтересом науковців до опису окремих фразеологічних мікро- та макросистем різних мов; проблеми структурно-семантичного моделювання (ССМ) фразеологічних одиниць; проблеми подальшого зіставно – типологічного вивчення фразеологічних мікро- та макросистем на матеріалі споріднених та неспоріднених мов.

Метою статті є дослідження фразео-тематичної групи "Стереотипи ритуально-етикетної поведінки" в німецькій, англійській та українській мовах, що передбачає вирішення таких завдань: 1) інвентаризувати та систематизувати основний корпус досліджуваних фразеологічних одиниць (ФО) у зіставлюваних мовах; 2) провести ідеографічний опис фразео-тематичної групи "Стереотипи ритуально-етикетної поведінки".

Об'єктом дослідження є ФО фразео-тематичної групи "Стереотипи ритуально-етикетної поведінки" в німецькій, англійській та українській мовах.

Предметом дослідження є структурна, семантико-ідеографічна та лінгвокультурологічна характеристика фразеологічних одиниць фразео-тематичної групи "Стереотипи ритуально-етикетної поведінки" в німецькій, англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження стали дані фразеологічних, тлумачних, етимологічних словників.

У сучасній лінгвістиці особливо актуальним стало дослідження ФО у складі фразео-семантичних полів, оскільки саме дослідження фразео-семантичних полів дозволяє виявити у фразеології системну організацію. При аналізі необхідно враховувати діахронічну глибочину, оскільки неодноразово наголошувалось на тому, що весь мовний матеріал містить в собі спадщину різних хронологічних рівнів (Е. Курилович, О.Н. Трубочев, В.М. Мокієнко, Ж. Ж. Варбот).

Дослідження ФО за тематико-ідеографічними групами, тобто з точки зору понять, які вони позначають, важливе тому, що в різних мовах ФО "породжуються" аналогічними життєвими ситуаціями; при цьому розкриваються системні зв'язки у фразеології мови. А зіставне вивчення фразеології двох і більше мов дає можливість виявити не тільки національну специфіку, а й те типологічно спільне в психології, побуті, історії, культурі.

Вихідною одиницею аналізу ФО ми обрали фразео-семантичний ряд, який в свою чергу структурований на рівні варіантів, синонімів, структурно-семантичних моделей. Під ССМ ми услід за В. М. Мокієнко розуміємо "структурно-семантичний інваріант стійких утворень, що схематично відображає відносну стабільність їх форми і змісту" [6, с. 53]. У основу моделювання була покладена типологія внутрішньої форми фразеологізмів.

Широкий діапазон варіювання лексем-складників ФО, нарізно-оформлений компонентний склад останніх зі строгими внутрішньофразеологічними зв'язками, "слівність" компонентів, наявність інваріанта, групування матеріалу за тематичним принципом – передумова *структурно-семантичного моделювання* – методу реконструкції загальної фразеосхеми (М. Толстой), методу фраземотвірного моделювання (М. Алефіренко). Структурно-семантичне моделювання на ділянці фразеології активно використовується у фразеологічно-діалектологічних студіях М. Толстого, І. В. Мокієнка, В. Лавера, О. Біриха, А. Івченка, Н. Коваленко, М. Олійник, В. Ужченка, Д. Ужченка та ін.

Фразео-тематична група "Стереотипи ритуально-етикетної поведінки" складається з трьох фразео-семантичних полів: ФСП1 "Споживання алкоголю в обрядах родинного циклу", ФСП2 "Споживання алкоголю в інших соціально-побутових ситуаціях, подіях, звичаях, традиціях" та ФСП3 "Частування алкогольними напоями".

ФСП “Споживання алкоголю в обрядах родинного циклу” містить дві фразео-семантичних групи та три варіантно-семантичних ряди: ФСГ1 “Вживати алкоголь з приводу весілля” та ФСГ2 “Вживати алкоголь з приводу поховання”. ФСГ1 “Вживати алкоголь з приводу весілля” містить варіантно-семантичні ряди: ВСП1 “вживати алкоголь при підготовці весілля”, ВСП 2 “вживати алкоголь упродовж весілля”, ВСП 3 “вживати алкоголь при завершенні весілля”, представлені численними фразеологізмами української мови, які виступають номінаціями весільних обрядодій, що супроводжуються вживанням алкоголю. Перш за все це ФО, що номінують підготовку до весілля: укр. етн. *пропивати молоду / наречену / дівчину* ‘домовлятися про умови весілля (про батьків молодих)’, ‘випивати’ [9, с. 211]; укр. етн. *запити молоду* ‘випити горілки як знак згоди батьків дівчини на весілля’ [9, с. 211]; укр. *змовинки пити* ‘випивати горілку на знак остаточної згоди батьків дівчини на шлюб’ [9, с. 139]; укр. *полити сватання* ‘випити горілки на знак остаточної згоди батьків дівчини на шлюб’ [8, с. 308]. Через декілька днів після могорича і розглядин гуляють “сватання”: укр. етн. *гуляти / гулять сватання* ‘сватати дівчину’, ‘випивати’ [9, с. 276], яке починається тим, що батьки посилають молоду збирати дружок (подруг), з якими вона ходить до своїх родичів і знайомих і говорить їм так: “просив батько й мати і я прошу до нас на сватання” [9, с. 276]. Весільні обряди теж супроводжуються споживанням алкоголю: укр. етн. *прикрашати гільце* ‘випивати горілки перед весіллям’ [9, с. 81], укр. етн. *випивати на посох* ‘частувати поїжджай у домі молодого перед від’їздом за молодою’ [9, с. 253]; укр. етн. *запивати вінець* ‘частувати молодих і гостей у хаті молодого після вінчання або після того, як розписалися’ [9, с. 64]; укр. етн. *кіл / кілок забивати* ‘обрядова дія, яка здійснюється на 2-й або 3-й день весілля’, ‘випивати під час цієї обрядової дії’, ‘завершувати весілля’ [9, с. 154]. Якщо у сім’ї грають весілля останнього сина (деінде дочки), то в понеділок (найчастіше) після весілля гості приходять до батьків жениха. Після тостів “за кілок” знаходять приблизно метрову палку (кіл, кілок), часом і залізну трубу і йдуть на город (за двір). Там і забивають кіл, інколи прикрашаючи його перед цим квітами та стрічками, і кажуть деінде наприкінці: “Все, кілок забито, батьків забуто” [9, с. 154]; укр. *забивати клинок / клин, забивати чіп* ‘обрядова дія, яка здійснюється на 2-й або 3-й день весілля’, ‘сигналізувати про завершення весілля’, ‘сигналізувати про одруження останньої дитини в сім’ї’, ‘випивати під час цієї обрядової дії’ [9, с. 154]: “На другий день після весілля, як люди устануть із-за стола, усі виходять за ворота, батько молодого бере поліняку й вистругує клинок. Потім його забивають, а далі пробують витягнути. Якщо витягнуть – погана прикмета: син буде одружуватись ще раз. Якщо ж клинок все-таки витягли, то його треба закинути чимдалі” [9, с. 161]; *забивати чіп / чоп* ‘обрядова дія, яка здійснюється на 2-й або 3-й день весілля’, ‘сигналізувати про завершення весілля’, ‘сигналізувати про одруження останньої дитини в сім’ї’, ‘випивати під час цієї обрядової дії’. Символіка обрядодії: “Якщо чіп заб’ють не повністю, то бути ще одному весіллю”, “Забивати чіп все одно, що ставити вартового, щоб не пускав у двір поганого. А кору не можна обдирати, щоб не був голий: щоб не оголити цей двір” [9, с. 330], звідси – укр. *назабиватися чінка* ‘дуже напиться під час весілля’ [9, с. 330]; укр. етн. *загортати ямки* весільний обряд ‘рівняти землю з-під стовпів, які тримали весільний намет’, ‘випивати під час цього обряду’, ‘гуляти в останній день весілля’ [9, с. 346]; укр. етн. *випивати на посошок* ‘гуляти останній день весілля’ [9, с. 253]; укр. *іти допивати* ‘закінчувати весільне гуляння’ [9, с. 143]; укр. *палю забивати* ‘сильно випивати, напиватися п’яним’ ‘завершувати весілля’ [9, с. 154], укр. етн. *іти похмелятися*, укр. етн. *іти на похмілля*, укр. етн. *їхати в гаряче* весільний обряд: родичі молододі відправляються другого дня на частування до батьків молодого [9, с. 144; 9, с. 254; 9, с. 145]. Традиція кидати панчохо молододі в кінці весілля спричинила виникнення фразеологізму англійської мови *toss the stocking* ‘закінчити святкування та п’ятику’ [15, с. 429]. Річницю весілля святкують також, споживаючи алкоголь: укр. етн. *колосовку розпивати* ‘відзначати річницю весілля’, де компонент *колосовка* – ‘три пляшки (горілка, шампанське, вино) перев’язані красивою червоною стрічкою, зверху прив’язані дві ложки і три колоски пшениці’ [9, с. 169]; синонімічний вираз укр. етн. *бикі / биків розпивати / пити, бугая / бугаїв розпивати* також номінує споживання алкоголю через рік після весілля: відкорковують горілку (для чоловіка й дружка – почесного свідка) та шампанське (для дружини та дружки), при цьому першу пляшку розпивають рівно через рік після весілля, а другу – на хрестини [9, с. 48].

У фразео-семантичній групі “Вживати алкоголь з приводу поховання” нами об’єднані ФО трьох варіантно-семантичних рядів з близькими значеннями “після поховання довго, щедро святкувати, пити”, “на згадку про померлого випити чарку по колу”, “влаштувати поминальний обід”, оскільки всі ці значення мають сему ‘вживання алкоголю з приводу поховання’. Ця фразео-семантична група широко представлена лише фразеологізмами німецької мови: *das Fell versaufen / vertrinken / verzehren / essen* [11, с. 432], нім. груб. *das Fell versaufen* ‘хильнути за упокій небіжчика’ [1, т. 1, с. 202]. Первинне значення іменника *das Fell* у свн., двн. **vel* ‘шкіра людини або тварини’, споріднене з лат. **pellis*, ‘шкіра, хутро’, сьогодні – ‘*dicht behaarte Haut (eines Säugtiers)*’ [10], ‘хутро’, ‘шкіра тварини’, ‘шкіра людини’ [4]. Синонімічними є також ФО *das Leder versaufen / vertrinken / verzehren / essen* [11, с. 432] та нім. *die Haut versaufen / vertrinken / verzehren / essen* [11, с. 432], котрі містять компоненти *das Leder*, який походить з свн. **leder*, двн. **ledar* ‘aus Tierhaut durch Gerben gewonnenes, meist zähes, sehr reißfestes Material’ [10] та *die Haut* від свн., двн. **hut* зі значенням ‘та, що покриває’. ФО *den Bast versaufen / vertrinken / verzehren / essen* [11, с. 432] містить компонент *der Bast*, що походить від свн., двн. **bast*, ‘pflanzlicher Faserstoff zum Binden und Flechten’, мисл. ‘*behaarte, filzige Haut auf einem neu gebildeten Geweih*’ [10], діал. ‘шкіра’ [4]. Незважаючи на те що ФО *Haut verzehren* зафіксована раніше, ніж інші, вважається, що вислів нім. *Fell versaufen* є вихідним, частотнішим та поширенішим, а синонімічні форми є його дериватами [11, с. 432]. Обряд поховання номінує у німецькому етносоціумі також ФО *einen Leichenstein setzen* [11, с. 432], яка є відомою передусім у північній та центральній Німеччині. У разі, якщо поминальний обід в трактирі тривав довго, вважалося, що померлий мав грубу шкіру. У 1604 році у Ростоку вийшов твір Ніколауса Грюзе “*Laienbibel*“, в якому знаходимо: “*etlike ghan van dem grave in de badtstave, onde baden sick binnen vnde buten, edder verfoegen sick in de wyn- vnd beerkroege vnde spreken, se willen de hudt vorsupen vnde de sorgen vordrincken*” [11, с. 432]. Синонімічними до вище названих є наступні вислови: *den Toten / Verstorbenen / die Leiche vertrinken* [11, с. 432].

Цікавим є той факт, що мешканців Цюріха називали *Totenfresser* та *Totenvertrinker* за їх любов до влаштування довгих та багатих поминальних обідів [11, с. 432]. Ці ще у пізньому середньовіччі зафіксовані вислови були доволі поширені. Відомо, що духовенство Швейцарії також називали *Totenfresser*; тому що воно існувало на гроші, які жертвувалися на благо душ померлих, пор. фр. *manger ou croquer la tête du mort* [11, с. 432], італ. *mangiari morti* [11, с. 432]. Мотивацією виникнення фразеологізмів нім. *einen vertrinken*, нім. *den Toten vertrinken / versaufen / verzehren* ‘пити та їсти на кошти померлого’ [11, с. 433; 11, с. 1632; 11, с. 433; 11, с. 1632] було те, що частина грошей заповіту витрачалася саме на влаштування поминального обіду. Вважалося, що померлий сам має заплатити за свій обід. Ці кошти вважалися ніби податком, який мав сплатити померлий; недаремно в австрійському Зальцбургу поминальний обід називають австр. *das Gsturie vertrinken* (букв. пропивати податки) [11, с. 433]. При цьому спадкоємець померлого не міг вступити у права наслідування до тих пір, поки не влаштував поминального обіду *Erbtrunk* [11, с. 1632]. Синонімічні вирази шл.-гольшт. *den Doden sin Hut verteren*, сн. *die Seele vertrinken*. У Кельні існує традиція після поховання йти в пивну нім. діал. *für se suffe* [11, с. 1020]. Тому, виправдовуючись, кельнці кажуть: *Fressen bringt mehr Leute nach Melaten als Trinken* (букв. обжерливість приводить більше людей на Мелатен (назва цвинтаря), ніж пияцтво) [11, с. 1020].

ФСГ2 “Споживання алкоголю в інших соціально-побутових ситуаціях, подіях, звичаях, традиціях” складають ВСР ‘випивати на прощання, дорогу’ та фразеологізми трьох досліджуваних мов з архисемою ‘святкувати’, структуровані за ССМ “дія + ОК” зі стрижневими компонентами-дієсловами зі значеннями **пити, випити, гладити, поливати, мазати, подавати** та моделлю ССМ “дія + локус”, яка притаманна ФО української та англійської мов, зі стрижневими компонентами-дієсловами зі значеннями **сідати, випити, підписувати**. До ССМ “дія + ОК” відносяться ФО з образними конкретизаторами: **кохання**: НФО *Minne trinken* ‘випити на прощання’ [11, с. 1035] виникла у середньовіччі на основі обряду, під час якого перед прощанням для збереження єдності і на добру згадку спільно пилися алкогольні напої. У ФО збереглося первинне значення іменника *Minne* свн. *minne, двн. *minna, який позначав ‘повні любові спогади’ (лат. *meminisci*). Рьоріх вважає, що цей обряд виник на основі іншого культового обряду, в якому традиційно при прощанні вживали алкоголь. Залишки цього обряду можна спостерігати у Рейнській області, де молодь на честь померлих товаришів влаштовує *das Schäppeln* ‘споживання алкогольних напоїв’ [11, с. 1035]. Давній звичай ліг в основу НФО *einem den Steigbügeltrunk reichen* [11, с. 1514] з образним конкретизатором **стремений напій** ‘виголошувати прощальний тост, подавати прощальний кубок’: коли незнайомиць/іноземець, оплативши в трактирі рахунок, сів у сідло й був готовий рушати в дорогу, власник трактиру подавав йому прощальний кубок та бажав щасливої дороги [11, с. 1514]. В українській фразеологічній системі теж знаходимо номінації, але з різними диференційними семантиками, що представлені ОК **дорога, дорожка**: укр. діал. *гладити дорогу кому* ‘пити спиртне за успіх і перед дорогою, розлукою і т. ін.’ [8, с. 186], ‘пити алкогольні напої за чийсь успіх перед його дорогою, розлукою тощо’ [3, с. 148], укр. діал. *гладити дорогу молодому* ‘частувати батька молодого перед від’їздом за молодого’ [8, с. 186], укр. діал. *гладити дорогу нареченій* [8, с. 186], укр. діал. *полити дорожку* ‘випити спиртного, щоб дорога щасливо була’ [9, с. 115], укр. діал. *полити / помазати дорожку / дорогу* [8, с. 186], укр. діал. *поливати дорогу* ‘випивати горілку з тим, кого проводжають у дорогу’ [9, с. 114; 8, с. 186]. Культурологічний фон проявляється у висловах ССМ “дія + локус”: укр. діал. *сідати на коня* ‘випивати останній раз перед дорогою’ [9, с. 157; 8, с. 221], укр. діал. *випити на коня* ‘випити останню чарку’ [8, с. 221], ‘востанне’, звичайно ‘випити останню чарку горілки перед відходом чи від’їздом’ [9, с. 157]. Традиція випивати перед дорогою зафіксована і в англійській мовній картині світу: англ. *a cup in the pate is a mile in the gate / way* (букв. чарка в голові, як миля за ворітьми/в дорозі) ‘чарка на дорогу – все одно, що пройдена миля’ [15, с. 449]. Часто як запрошення вершнику випити останню чарку вживається зафіксована у 1668 р. ФО англійської мови *a spur in the head is worth two on the heel* (букв. одна шпора в голові варта двох на заклабуках) [15, с. 124]. Цієї традиції притримувалися навіть тоді, коли людина мала подолати свій останній путь: англ. *don't be like the saddler of bawtry who was hanged for leaving his liquor* (букв. не будь як сідельник з Баутрі, якого повісили, через те, що відмовився від належної йому випивки) [15, с. 266]. У Йорку була традиція (зафіксована у 1790 р.), коли вели злочинців на страту, зупинялися в одній з таверн для останнього келиху. Цей сідельник з Баутрі відмовився від випивки, і його повісили. Але якби він зупинився на кілька хвилин, процесію наздогнало б рішення про помилювання. Наявний у сучасній англійській мові вислів *one for the road* ‘останній напій перед тим, як залишити бар’ вказує на залишки давнього обряду [12]. З морською справою пов’язане виникнення АФО *sign the coal-warrants* (букв. підписати документ про відвантаження вугілля) ‘організувати прощальну пиятику на борту безпосередньо перед відплиттям корабля’ [15, с. 83].

Звичай шахтарів пригощати своїх товаришів перед відпусткою алкоголем мотивував виникнення ФО української мови гірн. *ходить на балон* зі значенням ‘випивати, відзначаючи якусь подію’ [9, с. 32], ‘випивати’, ‘відзначати якусь якусь подію (відпустку, день народження, премію тощо)’ [7, с. 45], де компонент жарг. *балон* позначає ‘трилітрова банка’ [9, с. 32]. Синонімічною вважаємо УФО гірн., жарг. *роздавити банку* ‘відзначити випивкою якусь подію (відпустку, день народження, премію тощо)’ [9, с. 32; 7, с. 47], у якій образний конкретизатор *банка* так само означає ‘трилітрівка’ [9, с. 32].

Виникнення німецької ФО *einen anbinden* пов’язане з давнім обрядом, під час якого було прийнято тримати когось зв’язаним, поки він не дасть гроші на випивку (*Lösegeld, Trinkgeld*). Найвідомішим є зв’язування нареченого на весіллі. Сільські діти натягували мотузку поперек дороги, якою наречені йшли з церкви, та тримали її доти, поки наречений не платив гроші. Подібними обрядами супроводжуються початок збору урожаю найманими працівниками та будівництво будинку. Відвідуючи свій ще не добудований будинок, власник міг з нього вийти лише тоді, коли давав будівельникам гроші або щось цінне [11, с. 81].

Виникнення українського фразеологізму *козу водити* ‘блукати, ходити без діла, учашати на посиденьки’, ‘пиячити’ мотивував народний звичай “водити козу” на Різдва святах, починаючи з першого дня й до Щедрої

куті. Гурт хлопців, серед яких один переодягнений “козою”, ходить із хати в хату, “коза” танцює під музику, хор хлопців співає особливі пісні. Вдячні господарі обдаровують учасників святкового театралізованого дійства, і на зароблені гроші хлопці купують горілку [9, с. 165].

Виразний культурологічний фон проявляється у висловах укр. етн. *полоскати повивач* ‘пити спиртне після хрестин’ [3, с. 539] та укр. *тити / запивати / випити / запити мирову / змирицину* ‘мириться, уживаючи спиртне з цього приводу’ [3, с. 504], оскільки у нашому фактичному матеріалі не виявлено відповідних ФО німецької та англійської мов.

ФСПЗ “Частування алкогольними напоями” складають чотири варіантно-семантичних ряди: ВСП1 “частувати алкогольними напоями”, ВСП2 “частувати алкогольними напоями з нагоди народження дитини”, ВСП3 “частувати алкогольними напоями з нагоди завершення якої-небудь справи”, ВСП4 “частувати алкогольними напоями з приводу укладання угоди”. Розглянемо детальніше цю фразеосемантичну групу. До ВСП1 “**частувати алкогольними напоями**” належать ФО трьох порівнюваних мов: нім. *jem. gütlich tun*, англ. *to wine and dine* ‘пригощати, частувати’ [181, с. 1011], англ. заст. *to make a bridge of one’s nose* ‘обходити, обносити когось (частуванням, чаркою)’ [181, с. 636], укр. гірн., жарг. *ставити банку* ‘пригощати спиртним’ [9, с. 32; 7, с. 47], англ. *eine Runde ausgeben* ‘пригощати всіх присутніх напоями’ [11, с. 1265], пор. з фр. *payer une tournée* [11, с. 1265]; етимологія наступної НФО *ein paar Flaschen Wein springen lassen* ‘пригощати вином’ [11, с. 1513] є прозорою, вона є дериватом ФО *etw. springen lassen* ‘витратити гроші на інших, мати щедрий настрій, чимось пригощати’ [11, с. 1513] та виникла на основі давнього звичаю при купівлі із силою кидати монети, якими розраховувались, на стіл, щоб звуком показати, що вони не фальшиві, або щоб доказати свою сплатоспроможність. Згодом значення розширилось та стало стосуватись будь-якої купленої речі, яку віддавали, жертвували комусь [11, с. 1513].

ВСП2 “частувати алкогольними напоями з нагоди народження/хрестин дитини” складають всього три ФО порівнюваних мов, структуровані за ССМ “дія + ОК” зі стрижневими компонентами-дієсловами зі значеннями **мити, змочувати, дати попісяти, полоскати**. Образними конкретизаторами виступають: в англійській мові – компонент **немовля**: *wash / wet the head of a new baby* ‘частувати з приводу народження дитини’ [15, с. 274]; у німецькій мові – компонент **малий**: *wir wollen den Kleinen mal pinkeln lassen* кажуть у Німеччині, коли батько при народженні сина пригощає шампанським [11, с. 456]. Зафіксований у XVI ст. компонент *pinkeln* походить з нідерландської лексеми *pink* ‘маленький палець’, яка згодом набула значення ‘пеніс’ у Фрісландії (районі Нижньої Саксонії) [11, с. 1185]. ФО української мови *полоскати повивач* з ОК **повивач** має значення ‘пити спиртне після хрестин’ [3, с. 539]. Цікавим є той факт, що в німецькій та англійській мовних картинах світу є ФО, які свідчать про традицію, яка бере початок у XVIII ст., вживати алкогольні напої та проголошувати тости за ще не народжених дітей: нім. *Hänschen im Keller soll leben!*, англ. *Jack in the cellar*.

До ВСП3 “**частувати алкогольними напоями з нагоди завершення якої-небудь справи**” належать ФО німецької та української мов, яким притаманна ССМ “дія + ОК”, стрижневими компонентами виступають дієслова зі значенням **пригощати, поливати, попити**, а ОК – компоненти **справа, могорич, обмолотини**: нім. фам. *einen ausgehen* ‘пригощати всіх присутніх напоями’ (з будь-якого приводу або у вигляді ‘штрафу’) [10] та нім. *eine Sache begießen* ‘підкріплюватися напоєм або святкувати’ [11, с. 165], яка вживається, як правило, у реченнях-спонуваннях типу нім. *Das müssen wir begießen!* Цей уже в XVI ст. зафіксований лицарем Швайніхеном вислів ще й сьогодні є вживаним, напр., при укладенні якоїсь угоди, після складеного іспиту, при несподіваній зустрічі тощо, пор. фр. *arroser quelque chose* [11, с. 165]. Синонімічний вислів зустрічаємо і в українській фразеологічній картині світу: укр. *могорич попиту* ‘відзначити частуванням горілкою, вином і т. ін. завершення якої-небудь справи’ [2, т. 7, с. 199]. Деяко відмінне значення з номінацією конкретної нагоди – **молотьби** має УФО *обмолотини попити* ‘відзначити частуванням горілкою, вином і т. ін. завершення молотьби’ [2, т. 7, с. 199], що вказує на важливість цього виду роботи у побуті українців.

ВСП4 “пригощання, частування алкогольними напоями укладанні угоди, заключенні договору” містить фразеологізми німецької та англійської мов, що структуровані за ССМ “дія + ОК”, стрижневими компонентами виступають дієслова зі значенням **пити, мати, зволожувати**, а ОК – компоненти **могорич, торгівельна угода**: нім. *Weinkauf trinken / halten* ‘підтверджувати укладання угоди алкогольними напоями (та їжу)’ [11, с. 1683], де компонент *der Weinkauf* походить від снн. **winkouf* ‘напої (та їжа) для підтвердження купівлі чи бартерної угоди’, який був зафіксований у 1218 р. та вживався переважно на північному сході, сході та півночі Німеччини, в той час як на південному сході, півдні Німеччини та в Австрії використовувався компонент з тотожним значенням *der Lei(t)kauf* від півд.-сх.-н. **lei(t)kauf*, свн. **lîtkauf*, який утворився з компонентів **lît* ‘плодово-ягідне вино, фруктове вино’ або ‘вермут’ та **kouf* ‘купівля’ [10]. У XVIII ст. Й. Мозер підтверджує: “*Die Deutschen nahmen bei allen Vorfällen gern Weinkäufe oder, wie es in den Registern heißt, etw. ad vinalia*”, тобто навіть при купівлі-продажу свійських тварин укладання угоди закріплювалося вживанням алкогольних напоїв, що підтверджує швабський вираз *die trinke Wein wenn’s nure Hu (Huhn) verkaufe* (букв. він п’є вино навіть тоді, коли продає курку) [11, с. 1711]. Традиційно при “скріпленні” угоди купець повинен був оплатити випивку (та їжу) учасників угоди: продавця та свідків. У багатьох угодах купівлі-продажу того часу можна було прочитати: “*Das Haus wurde gekauft um 5000 Gulden und 1 Karolin Leikauf*” [11, с. 952]. Синонімічні вислови зустрічаємо в англійській мові: розм. *to wet a bargain* ‘замочити’ якусь угоду, операцію’ [181, с. 999], англ. *wet bargain* ‘угода, операція, що закінчується випивкою’ [181, с. 296]. Негативну диференційну сему має ФО *dutch bargain* [181, с. 296] ‘угода, операція, що закінчується випивкою’, ‘угода, що вигідна лише для одної сторони’, компонент якої *dutch* почав вживатися у висловах з негативним значенням за часів англо-голландської конкуренції на морях та війн у XVII ст., напр. *dutch feast* ‘бенкет, на якому хазяїн стає п’яним раніше за гостей’ [181, с. 296].

Зазначаємо, що проведене дослідження на матеріалі словників не відображає всього різноманіття номінацій досліджуваного фразео-тематичної групи. Вважаємо доцільним залучення матеріалів національних корпусів до-

сліджуваних мов, текстів художньої літератури, текстів інтернет-форумів та чатів, даних психолінгвістичних експериментів для подальшого дослідження даної фразеологічної мікросистеми.

Література:

1. Гаврись В. І. Німецько-український фразеологічний словник / [уклад. В.І. Гаврись, О.П. Пророченко]. – в 2 т. – К. : Рад. школа, 1981. – Т. 1. – 416 с.; Т. 2. – 382 с.
2. Словник української мови : в 11 т. / [уклад І.К.Білодід та ін.] – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1-11.
3. Словник фразеологізмів української мови / [уклад. В.М. Білоноженко та ін.] – К. : Наукова думка, 2003. – 1104 с.
4. Електронні словники – [Електронний ресурс] // АBBYYLingvo x3 [Електронний ресурс] : електронний словарь. – 4,7 Gb. – АBBYYSoftware, 2008. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги : Pentium ; 32 MbRam ; Windows 98, 2000, XP. – Назва з контейнеру.
5. Кочерган М.П. Контрастивна семантика на порозі нового тисячоліття/ М.П. Кочерган // Проблеми зіставної семантики. Збірник наукових статей. / Відп. ред. Кочерган М.П. – К. : КДЛУ, – 2001. – № 5 – 386с.
6. Мокиєнко В.М. Славянская фразеология. Учеб. пособие для вузов. 2-е изд, испр. и доп. / Валерий Михайлович Мокиенко. – М. : Высш. школа, 1989. – 286 с.
7. Ставицька Л. Український жаргон: словник / [авт.-уклад. Леся Олексіївна Ставицька]. – К. : Критика, 2005. – 496 с.
8. Ужченко В. Д. Східноукраїнська фразеологія: Монографія / Віктор Дмитрович Ужченко. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 362 с.
9. Ужченко В. Д. Фразеологічний словник східнослобожанських і степових говірок Донбасу: 6019 фразеологізмів / [уклад. В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко]. – 5-е вид., перероб. й доп. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 348 с.
10. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache / [hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion]. – [Електронний ресурс] // DUDEN [Електронний ресурс] : електронный словарь. – 700 Mb. – DUDEN Software, 1999. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги : Pentium ; 32 Mb Ram ; Windows 98, 2000, XP. – Назва з контейнеру.
11. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten / уклад. Lutz Röhrich. – Freiburg; Basel; Wien: Herder, 2001. – Bd. 1 – 348 S., Bd. 2 – 734 S., Bd. 3 – 1106 S., Bd. 4 – 1502 S., Bd. 5 – 1910 S.
12. Usingenglish. –Ярцева В. Н. Исторический синтаксис английского языка / В. Н. Ярцева. – М., Л. : Издательство АН СССР, 1961. – 308 с.
13. Adger D. Core Syntax. A Minimalist Approach / D. Adger. – 2002. – 349 p.
14. Chomsky N. A Minimalist Program for Linguistic Theory / N. Chomsky // The View from Building 20 : Essays in Linguistics in Honor of S. Bromberger. – Cambridge, Mass. : MIT Press, 1993, – P. 1-52.
15. Chomsky N. The Minimalist Program / N. Chomsky. – Cambridge, London : The MIT Press, 1995. – 420 p.
16. Holmer A. On Complements of Unaccusatives and the Argument Structure of Motion Verbs / A. Holmer // Working Papers. – London : London University, Dept. of Linguistics, 1999. – № 47. – P. 107-121.